

Myten om den kule mor

TEKST

Guri Vindegg

PUBLISERT 5. mars 2010

Guri Vindegg, denne månedens kronikkforfatter, er psykolog på Grorud ruspoliklinikk og for tiden i barselpermisjon. Sammen med Peder Kjøs, Magne Raundalen, Karen Kollien Nygaard, Kjell Underlid og Ingunn Skre er hun invitert av Tidsskriftet som fast kronikør. Neste gang: Peder Kjøs.

Fødselspermisjon er å ha det travelt, men i et rolig tempo. Tidsfølelsen er annerledes enn ellers, en blanding av her og nå og veldig langsiktig, til forskjell fra studier og arbeidsliv, hvor noe alltid skal leveres eller presteres om noen timer, noen dager, noen uker. En annen tidsfølelse åpner for en annen type nærvær, og andre tanker.

En ting jeg har tenkt på, er dette med myten om den gode mor. Dette er tittelen på en bok fra 1973 som beskrev datidens forventninger om å være en selvoppofrende mor på en måte mange den gang kjente seg igjen i. Tittelen ble et begrep og en del av forståelsesrammen som ga mot til å overskride en morsrolle som opplevdes for innsnevrende, men hadde som bivirkning at det i enkelte miljøer ble umulig å snakke om den gode mor uten å bruke hermetegn. Jeg tar meg selv i å ønske meg denne myten tilbake.

«Der forrige generasjons mor
måtte kjempe for å få være noe
mer enn bare god, må dagens
mamma kjempe for det å få
være god»

For jeg kan ikke si å ha sett mye til noen ytre krav om å oppgi egne behov for barnets skyld. Tvert imot. Kravene til dagens mødre går snarere ut på å ta vare på seg selv, ta vare på forholdet, ta vare på karrieren og pensjonspoengene. Er det noe som er et påtrengende krav, så er det snarere dette: vær uberørt. Det begynner under svangerskapet, med mantraet «graviditet er ingen sykdom», og oppfordringer om ikke å bli kjedelig, selv om du blir mamma. Når barnet kommer, er fokuset på separasjon fra første stund, det advares mot å sove i samme seng eller å amme barnet i søvn, fordi det kan gjøre barnet for avhengig av deg. Med lett hjerte skal du ut i jobb når barnet er seks

måneder (moderne par deler likt), og med samme letthet skal du sende barnet i barnehage når det er ett år. Barnet kommer til å gråte en del, men de er så tilpasningsdyktige. Hvis *du* er rolig, så blir *de* det. Du skal ikke være god, du skal være kul.

Kravet om uberørthet står i skarp motsetning til de følelsene som oppstår når man får barn. Det mest fremtredende ved tilstanden er vel økt sensitivitet, som jo er nødvendig og funksjonelt for å gi omsorg til et barn. Vi får stadig mer kunnskap om hvor viktig dette er, som i den fantastiske lille boken *Why love matters – How affection shapes a baby's brain*, av den britiske psykoanalytikeren Sue Gerhardt. Men dagens mødre er ikke oppdratt til at dette med andre-orientering, varhet og følsomhet er positive egenskaper. Det har snarere blitt fremstilt som en uønsket passivitet, påført utenfra av tradisjonelle kjønnsroller, til hinder for lønstrinn og for å bli tatt på alvor.

En slik nedvurdering av sensitivitet tror jeg virker fremmedgjørende på både menn og kvinner, men kanskje særlig på kvinner i denne livsfasen, hvor sensitiviteten blir ekstra sterk og nødvendig. Kanskje er denne nedvurderingen noe av forklaringen på at så mange norske mødre (7 av 10 ifølge en undersøkelse) oppgir å være overrasket over egne reaksjoner når de er gravide. Og at det går inflasjon i ordet «ubeskribelig» hos nybakte mødre. Det er som om det er en mangel på ord her, som om ordene vi har, ikke rommer opplevelsene.

For å få mor ned fra pidestallen og inn i arbeidslivet ble det viktig å avromantisere det spesifikt moderlige. Morsinstinktet ble redusert til en konstruksjon, og det passet bedre å fokusere på det som en rolle, noe ytre. Vi har mange ord for betydningen av å tone ned omsorg fremfor det å jobbe, som «deltidsfelle». Det diagnostiske språket bidrar også til å utdefinere alminnelige sider ved det å bli mor, med ord som fødselsangst, som reduserer det å forberede seg emosjonelt til sitt livs prøvelse til å være noe patologisk. Jeg vet ikke hvor mange ganger jeg har hørt den historien nå: om en som fikk en ok fødsel «på tross av stor fødselsangst». Gruingen var kanskje ikke støy, men nærvær.

Et ord vi ikke bruker så mye på norsk, er «morskjærlighet». Det høres tungt ut, og kanskje litt klisjéfyllt? Som folkeferd er vi vel heller ikke kjent for emosjonell ekspressivitet og store ord. Andre kulturers hyllest av det moderlige høres lett ut som patos og sentimentalitet. Men i mangel av store ord blir det ikke så lett å sette ord på de store følelsene. Kanskje henger denne ordbruken sammen med en mer generell idealisering av det distanserte, og mangel på ord for enkle fundamentale ting i livet, som at vi fødes og dør. Det er for eksempel et kjent fenomen at manglende dødsbevissthet er knyttet til det å være mer livsfjern, slik Yalom og andre eksistensialister skriver om. Kanskje gjelder dette også fødsel og hele den livsfasen som handler om å skape nytt liv, at når vi toner det ned og gjør det til et spørsmål om helse og logistikk, så toner vi også ned noe av vår vitalitet, nærhetsevne og realitetssans.

Flere ganger har jeg hørt arabiske og latinamerikanske bekjente fortelle om sin takknemlighet for at moren deres har båret dem frem, født dem og tatt vare på dem da de var små. De fortalte det gjerne i en bisetning, som en selvsagt, men viktig del av

historien om hvem de var. Hvor vanlig er det i vår kultur å tenke eller snakke med anerkjennelse om det at noen har født oss? Jeg har aldri hørt snakk om det. Det er heller som om vi dysser det ned. Det får meg til å tenke på noe jeg hørte om forleden om meditasjon, at det er en klassisk øvelse i buddhistisk meditasjon å se for deg hvordan moren din stelte deg kjærlig da du var baby, noe som skal resultere i ro og nærvær, men at denne øvelsen visstnok ikke fungerer for vestlige mennesker. Bildet av en kjærlig mor vekker snarere ambivalens – eller ingenting. Kanskje er dette uproblematisk, kanskje handler det bare om at vi nå har flere bilder av mødre, ikke bare dette ikonet av moren og barnet. Men det vekker også et litt ubehagelig, men kanskje viktig spørsmål: Gjør kravet om uberørthet at vi gir mindre omsorg til barna?

Det sies at vestlig kultur produserer sårbare personligheter. Jeg kjenner det igjen, både fra pasienter og fra andre sammenhenger. Det er som om mennesker fra tradisjonelle kulturer er mer på plass i seg selv. Det kan være traumer, og det kan være undertrykkende tradisjoner, men stort sett er det en grunnleggende trygghet der, en fasthet i strukturen. Kanskje er de ikke så dumme disse innvandrerkvinnene, de som vi ynder å kalle undertrykte, som prioriterer omsorg for barna når de er små.

I psykologien er det ansett som et viktig fremskritt at vi i mindre grad enn før «legger skylden på mor», når barna sliter. Og det var sikkert en for sterk tendens til ensidig klandring av moren før. Men når vi nå sier at moren ikke har noe ansvar, sier vi samtidig at omsorgen hun gir, ikke har noen betydning. Den gjør ikke noe til eller fra. Slik fjerner vi ikke bare skylden, men også grunnlaget for anerkjennelse.

Kanskje er det frykten for å påføre dårlig samvittighet som holder oss i fra å snakke om ansvaret. Dette oppgis ofte som grunn til ikke å si noe om hva det er å være en god mor. Men gitt at noe treffer en slik at det gir dårlig samvittighet – er det ikke da et tegn på at det er noe viktig? Og er det ikke da mer empatisk å si det? Det å snakke om betydningen av tidlig omsorg kan påføre dårlig samvittighet på kort sikt, men kan bli bekræftende på en dypere måte i lengden, hvis det utgjør en mer realistisk vurdering. Dessuten kan det etter min erfaring like gjerne oppleves som en støtte, en kunnskap som gir mot til å bryte med kulturelle normer, til ikke å gå på akkord med både egne og barnets behov. Akkurat slik en annen type kunnskap hjalp forrige generasjon til å bryte normer på en måte som var nødvendig da.

Der forrige generasjons mor måtte kjempe for å få være noe mer enn bare god, må dagens mamma kjempe for det å få være god. Jeg mener vi trenger ord og forståelsesrammer som reflekterer at trangen til å være god kommer innenfra, og at sensitivitet ikke er en svakhet, men en styrke. Som psykolog tenker jeg at det må være et stort potensial for forebygging av psykisk uhelse i det å snakke mer sant og anerkjennende om mødre og omsorg.

Så slutt å omtale mødre som prioriterer omsorg som undertrykte, dumme eller bakstreverske. Og respekter morra di.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 47, nummer 3, 2010, side 250-251

TEKST

Guri Vindegg